

Att arbeta med lässatsningen Uppdraget

Uppdraget är en ämnesövergripande lässatsning initierad av Regional biblioteksverksamhet Jämtland Härjedalen, Jamtli och Arkivet i Östersund, som utgår från boken *Uppdraget* av Camilla Lagerqvist. Det är inte ett projekt – det finns varken projektledning, projektbudget, tidsramar eller uppföljning – utan snarare en metod för ett fördjupat arbetssätt med läsning och läslust i skolan. Varje deltagande lärare och klass har stor frihet att själva bestämma vilken ambitionsnivå man vill lägga sig på, och hur man vill lägga upp arbetet. I det här dokumentet presenteras bakgrund, syfte, metoden och boken, och ges tips om upplägg och annat av mer praktisk karaktär.

Bakgrund

Svenska barns och ungdomars läsning och läsförståelse har under lång visat sig minska. Den nedåtgående trenden är oroväckande, men har också inneburit något av en nationell kraftsamling med mängder av olika initiativ, samarbeten, satsningar och projekt på alla nivåer i samhället för att vända trenden. Ett av alla dessa projekt var Uppdragets föregångare Vargbröder, som till stor del kopierades från projektet ”Vargbröder. Människa idag – igår” som pågick i Västernorrland 2012-2015. Vargbröder-projekten utgick från bokserien Vargbröder av Michelle Paver, som utspelar sig i ett stenålderslandskap. I den jämtländska versionen av Vargbröder samarbetade regional biblioteksverksamhet, Arkivet och Jamtli för att ge pedagoger verktyg att fördjupa elevernas läsupplevelse, bland annat genom att arbeta ämnesövergripande.

Efter några lyckade år med Vargbröder kände vi att det var dags att se oss om efter en ny bok och en ny tidsperiod (Vargbröder pågår dock parallellt så länge intresse finns!). Ett urvalsarbete påbörjades, då vi utifrån ett antal kriterier sökte efter en lämplig bok. Följande kriterier förelåg:

- Välskriven, skönlitterär bok
- Behandla en specifik och avgränsad tidsperiod, vilken är historiskt korrekt beskriven
- Möjlig att koppla till dagsaktuella frågor
- Vara tilltalande och gå att relatera till för de flesta ungdomar oavsett kön, ursprung osv.
- Finnas tillgänglig för inköp i flera olika format
- Inläst som talbok för elever med läsnedsättning
- Relativt nyutgiven
- Spännande och medryckande berättelse
- Gärna skriven av en nu levande, svensk författare för att möjliggöra klassbesök

Till slut föll valet på *Uppdraget* av Camilla Lagerqvist, som vi anser stämmer väl in på samtliga kriterier. Att det är första delen i en serie med flera böcker ser vi också som positivt då det förhoppningsvis inspirerar till egen läsning av resterande böcker.

Syfte

Syftet med *Uppdraget* är ge pedagoger verktyg och idéer att arbeta med fördjupad läsning, för att öka såväl läslust som läsförståelse hos eleverna. Att arbeta utifrån en skönlitterär bok, och dessutom göra studiebesök, kan också ge en mer konkret och fördjupad förståelse i andra ämnen än svenskämnet. En fiktiv, historisk berättelse kan också belysa viktiga frågor idag, till exempel om krig och flykt.

Boken *Uppdraget* av Camilla Lagerqvist

Handling

Uppdraget är första delen i serien *Svarta Rosorna*, som handlar om trettonåringarna Maja, Hilde och Ben som lever nära norska gränsen under 1940-talet. I den första boken träffar Maja, som är berättaren, för första gången Hilde, som har flytt från Norge och kallas ”tysketös” eftersom hennes mamma är förlovad med en tysk soldat, och Ben, som är jude. De tre blir vänner och Maja inser på allvar att kriget rasar bara några mil bort, och att de måste göra motstånd.

Boken är spännande med högt tempo och korta kapitel, vilket underlättar särskilt för läsovana elever. Förutom mer uppenbara teman såsom krig, flykt, alla människor lika värde, motstånd, demokrati och nazism finns det också många mer vardagsnära diskussionsämnen, exempelvis vänskap, kärlek, mod, svartsjuka, saknad och svek.

Författaren Camilla Lagerqvist har gjort mycket research, vilket ger en tydlig bild inte bara av kriget, utan också av vardagslivet i ett litet samhälle under 1940-talet.

För *Uppdraget* tilldelades Camilla Lagerqvist Nils Holgersson-plaketten 2015, ett pris som Svensk Biblioteksforening delar ut.

Hur får man tag på boken?

Boken finns på samtliga folkbibliotek i länet. Regional biblioteksverksamhet har också köpt in ett antal exemplar som folkbiblioteken kan depositionslåna under en termin. Prata med ditt folkbibliotek om du vill ta del av dessa. Obs! Det är ett begränsat antal exemplar vilket innebär att det kan bli lång väntetid.

Det mest önskvärda är att varje deltagande skola köper in egna klassuppsättningar. Ett tips är att söka pengar ur lokala minnesfonder och liknande. Folk- och skolbibliotek kan också söka inköpsstöd från Kulturrådet, [läs mer på Kulturrådets hemsida](#).

Boken finns tillgänglig som tryckt, e-bok och talbok via Legimus för elever med läsnedsättning, [läs mer om talböcker och vem som får låna dessa på MTMs \(Myndigheten för tillgängliga medier\) webbplats](#).

Camilla Lagerqvist gör gärna klassbesök på skolor! [Läs mer om hur du bokar ett klassbesök, arvoden mm. på Författarcentrums författarförmedlings hemsida](#). Författarbesök kan bekostas av exempelvis Kulturrådets Skapande skola-pengar.

Metod och upplägg

Uppdraget bygger på att man arbetar med den skönlitterära boken i flera olika skolämnen. Själva grunden i metoden är att man gemensamt läser boken och – det viktigaste av allt – diskuterar det man läser. Detta förutsätter givetvis att du som pedagog läst boken själv i förväg och är väl insatt i handlingen. Tips på facklitteratur som behandlar boksamtal som metod finns i slutet av det här dokumentet.

Vår förhoppning är att boken ska genomsyra så många ämnen som möjligt men varje deltagande skola bestämmer själv sin ambitionsnivå. Att man läser och diskuterar boken på svensklektionerna och utgår från den på historie- och samhällskunskapsundervisningen får dock ses som en miniminivå. Skönlitterär läsning kan fördjupa förståelsen i samtliga ämnen, såväl praktiska som teoretiska! Varför inte jämföra olika (engelskspråkiga) länders nyhetsrapportering från krigstiden på engelsklektionerna? Eller bygga en hinderbana inspirerad av ungdomarnas strapatser i boken på idrottslektionerna? Hemkunskapen skulle kunna behandla 1940-talets sundhetsideal eller hur beredskapstid och ransonering påverkade kosten. I naturvetenskapliga ämnen skulle man kunna diskutera exempelvis vilken påverkan på miljön krig har, och på tekniklektionerna skulle man kunna prata om hur krig påverkar teknikutvecklingen. Fantasin sätter gränserna!

Studiebesök

Deltagande klasser får också ett studiebesök på Jamtli för att koppla det man läst tillsammans i klassrummet till historiska miljöer, samt ett studiebesök på Arkivet för att bland annat titta på autentiska dokument från tidsperioden. Studiebesöken fördjupar läsoplevelsen och ökar förståelsen för såväl berättelsen som den tidsperiod den utspelar sig i. Båda studiebesöken görs vid samma tillfälle, och deltagande klasser bör åtminstone ha börjat läsa boken vid studiebesöken för att dessa ska bli så givande som möjligt.

Under studiebesöken, som totalt omfattar två timmar, delas klassen i två grupper. Den ena gruppen börjar på Arkivet där fokus främst ligger på krig och beredskapstid, och den andra

gruppen i Per-Albintorpet på Jamtli där eleverna får lära sig mer om vardagslivet under 1930- och 40-talen. Efter en timme växlar grupperna.

Studiebesöken sker under v. 45-47, mellan kl.9.00 – 11.00 eller 13.00 – 15.00. Man bokar in sitt studiebesök genom att kontakta Malin Bäckström på Jamtli, kontaktuppgifter finns sist i det här dokumentet.

Om man vill göra fler studiebesök på egen hand finns flera intressanta platser att besöka.

Teknikland har utställningar om militärhistoria, spioner, radio, flyg mm. De tar emot bokade grupper, [läs mer på tekniklands hemsida](#).

I Grytan utanför Brunflo fanns under 1942 60. arbetskompaniet L5 Grytan, som var ett särskilt arbetskompani där ”kommunistiska agitatorer och missnöjesspridare” från andra förband placerades för att göra värnplikt. Många betraktade dessa kompanier (det fanns 9 till i landet) som rena politiska interneringsläger, och vissa till och med som koncentrationsläger. De inkallade isolerades och fick utföra enklare arbeten som röjning och vägbyggnad, och fick inte bära vapen trots det överhängande hotet om en tysk ockupation. Arbetslägrets röda baracker ligger kvar, och den del av dem inrymmer idag flyktingförläggning. På Arkivet i Östersund finns en broschyr om detta. Kontakta Jim Hedlund på Arkivet för mer information, se kontaktuppgifter sist i det här dokumentet.

Vita korsen på Frösö kyrkogård är gravplatsen för 27 krigsfångar och flyktingar som dog i TBC på Frösö Beredskapssjukhus och Sollidens sanatorium efter att ha överlevt arbetsläger i Nordnorge under kriget. De 27 männen var från Jugoslavien, Polen, Finland och Estland. Mer information finns i en folder som går att få via Arkivet. Kontakta Jim Hedlund för mer information, se kontaktuppgifter sist i dokumentet.

Litteratur- och filmtips

Facklitteratur om fördjupad läsning och litteratursamtal

Chambers, Aidan – Böcker inom och omkring oss (4:e upplagan, 2014)

Ingemansson, Mary – Lärande genom skönlitteratur : djupläsning, förståelse, kunskap (2016)

Kjersén Edman, Lena – Tala om böcker : boksamtal på bibliotek, i skola och på nätet (2013)

Filmtips

Filmarkivet.se, som är Svenska filminstitutet och Kungliga bibliotekets gemensamma digitala filmarkiv, har massor av filmer från tidigt 1900-tal till 2000-tal. På 1930-talet kom ljudfilmen, och från 1930- och 40-talen finns många filmer som kan vara intressanta att se i samband med Uppdraget. Det finns bland annat filmer om vardagsliv, krig och beredskap, reklam och

valfilmer från olika partier. Webbsidan har bra sökmöjligheter så ta dig gärna tid att utforska samlingen. Här är ett urval av filmer som kan vara intressanta att använda i undervisningen:

[De kom över fjällen](#) (1945) om flyktvägar mellan Norge och Sverige.

[Kino 293](#) (1943) eller ”Östersundsglimtar” är en klassisk stadsfilm som visar hur Östersund såg ut då, även med några inslag från Mörsil.

[Vittnesbördet](#) (1945) är den första filmen av Förintelsens offer som nådde de svenska biograferna. Den visar de vita bussarnas ankomst till Malmö och innehåller en del starka bilder på överlevande från koncentrationslägren.

[Till er tjänst!](#) (1943) är en instruktionsfilm om ransonering.

[En lektion i beredskap](#) (1940) en instruktionsfilm för beredskap inspelad på Södertälje Högre Allmänna Läroverk, där eleverna själva tagit initiativ till beredskapsarbete.

Kontakt

Jamtli: Malin Bäckström, malin.backstrom@jamtli.com eller 079 – 611 20 71

Arkivet: Mia Nilsson, mia.nilsson@faj.se eller 010 – 476 89 25, Jim Hedlund, jim.hedlund@riksarkivet.se eller 010 – 476 89 23

Regional biblioteksverksamhet: Alida Johansson, alida.johansson@regionjh.se eller 076 – 146 78 23